

Maurice Blondel. *Działanie. Próba krytyki życia i nauki o praktyce*, tłumaczył z francuskiego Piotr Rak. Termin wydania: sierpień 2023 r.

Maurice Blondel jest jednym z najważniejszych myślicieli katolickich końca XIX i pierwszej połowy XX wieku. Twórcą koncepcji filozofii działania przedstawionej najobszerniej w oryginalnym dziele „Działanie. Próba krytyki życia i nauki o praktyce”. Dla autora działanie jest tym, czym dla egzystencjalistów jest egzystencja: najbardziej fundamentalną postacią ludzkiej obecności w świecie. Zamiarem Blondela było powiedzenie czegoś istotnego o kondycji ludzkiej, uprawianie filozofii zgodnie z zasadami nauki, bez wyrzekania się swej wiary katolickiej. Poszukiwał racjonalnych przesłanek wiary poprzez analizę ludzkich działań, co uznał za główne zadanie filozofii. Dowodził występowania w każdym z nich nieusuwalnej dysproporcji między realizacją doraźnych celów a dążeniem do doskonałości i pełni, którego człowiek sam z siebie nie jest w stanie zaspokoić. Dążenie owo wskazuje, iż przyczyna sprawcza i celowa ludzkiej aktywności ma charakter transcendentny – jest nią Bóg uobecniający się w człowieku.

Zadaniem filozofii jest poznanie ostatecznych implikacji; uwarunkowań i wewnętrznej logiki ludzkiego działania rozpatrywanego jako „dane” do wyjaśnienia. Przez działanie rozumie wszelką aktywność specyficznie ludzką: naukową, moralną, religijną, estetyczną, czysto praktyczną. Filozofia stawia działanie w centrum swych zainteresowań dlatego, że jest ono ośrodkiem ludzkiego życia i stanowi istotną więź między myślą a życiem; ono decyduje o niepowtarzalności każdego bytu, a zarazem zapewnia mu łączność z innymi, nadaje prawdę i byt temu, co nie ma ich samo z siebie; w działaniu spotyka się myśl z życiem, jednostka ze społeczeństwem, nauka z wiarą. Z analizy ludzkiego działania wyprowadzał wszystkie wnioski swej filozofii; jego filozofia stanowi integralną doktrynę całej rzeczywistości, wyjaśniającą wszystko, także prawdy religijne; jest też próbą filozoficznego uzasadnienia wiary.

Działanie zawiera w sobie pewne implikacje; metoda immanencji polega na dostrzeżeniu ujawniających się w procesie działania jego wewnętrznych wymagań, determinizmu, logiki kierującego nim prawa twórczego. Refleksyjna analiza działania wykazuje, że człowiek dąży do pełni doskonałości, do celu, którego nie może własnymi siłami osiągnąć, że nie może go zrealizować bez wyjścia poza siebie. Metoda immanencji prowadzi do koniecznego uznania transcendencji; afirmacja transcendencji (Boga) jest więc dana człowiekowi jako wymaganie działania i kres ludzkiego wyboru. Nadto idea „bytu w sobie i przez siebie” jest autoafirmatywna, ponieważ do jej afirmacji prowadzi analiza pojęcia transcendencji (odmiana dowodu ontologicznego).

Istnieje podstawowa jedność i ciągłość rzeczywistości; jedności tej udziela światu myśl, która jest wydarzeniem kosmicznym i w różnym stopniu jest właściwością wszystkich bytów, nie tylko rozumnych. Istotą rzeczywistości jest działanie, toteż rzeczywistość w swej podstawowej strukturze jest dynamiczna; materia jest podatna na ożywienie, życie na uduchowanie, a duch posiada zdolność dążenia do Boga. Dynamizm rzeczywistości spowodowany jest obecnością w niej Stwórcy; Bóg obecny w człowieku jako przyczyna sprawcza i celowa kieruje również dynamizmem ducha ludzkiego, wzywając go ku sobie.

Do poznania dynamicznej rzeczywistości nie wystarczą akty intelektu; oprócz nich potrzebna jest miłość, wysiłek moralny, działanie praktyczne; myślenie bowiem łączy się ściśle z działaniem, a poznanie opiera się na działaniu. Wołą, a nie rozumem zdobywa się prawdy, zwłaszcza religijne; ostateczne decyzje np. przyjęcie lub odrzucenie istnienia Boga, uznanie dogmatu wiary nie mają charakteru intelektualnego; są decyzjami angażującymi całego człowieka: jego wolę, myśli, uczucia.

Konieczność nadprzyrodzoności można wykryć przez czysto racjonalną analizę działania (metoda immanencji). Nadprzyrodzoność bowiem jest wołaniem natury, wezwaniem sumienia, wymaganiem rozumu; jest działaniem Bożym, które w każdym człowieku leży u podstaw

dynamizmu woli i które człowiek musi poznać, jeśli chce, aby dynamizm ten osiągnął swój kres. Odkryta w głębi ducha ludzkiego idea nadprzyrodzoności stanowi fundament, dzięki któremu można zrozumieć i przyjąć treść i wymagania objawienia chrześcijańskiego. Proces ten polega na uświadomieniu sobie pustki tkwiącej w człowieku, której o własnych siłach nie jest on zdolny wypełnić, a która jest miejscem przygotowanym na działanie tego, co nadprzyrodzone – łaski.

Filozofia Blondela oddziaływała na współczesnych myślicieli chrześcijańskich: np. tomistów P. Rousselota, J. Marechala, A. Gardeila.